

Gözlerden gönüle

Göz ve görme yeteneği bize bahşedilen en önemli nimetlerdendir. Gözler, dış darbelerden korunmaları için kafatasının içindeki iki çukura yerleşmiş durumdadır. Kirpikler ve gözkapığı da gözleri tozdan ve kirden korur. Gözlerin üzerinde yay şeklinde bulunan kaşlar ise terin gözlere ulaşmasını engeller.

Gözler, ışığı beyne gönderilen elektrik sinyallerine dönüştürür, bu sinyaller de beyin tarafından görüntüye dönüştürülür. **Renkli TV** için deneyler yapılırken renkler ekranda bulamaç olup karışmış. Farklı renk ve renk tonlarını gören gözlerimiz incelendiğinde, beyne giden sinyallerin her bir renk tonunu aynı anda değil de mikrosaniye mertebesinde aralıklarla beyne gönderildiği tespit edilmiş. Aynı teknik uygulanınca TV ekranında renkler ayrı ayrı belirginleşmiş.

Gözlerimizi her kırptığımızda gözyaşı bezlerinden tuzlu bir sıvı salgılanır, bu sıvı gözün yüzeyini temizleme ve gözleri nemli ve temiz tutma özelliğine sahiptir. Gözyaşımızda bulunan tuz, gözümüze bulaşan hastalık etkeni mikroorganizmaların yok edilmesini de sağlar. Duygusal yaşlar, mutluluğun veya hüznün göstergesidir. **Üst gözkapığındaki kaslar göz kırpma hareketini kontrol eder.** Gözlerimizi ömür boyunca kaç defa kırıyoruz? **Kaslar bozulsa göz kapağımızı nasıl kaldıracacağız? Gözyaşı tuzlu olmasaydı soğuk iklimde yaşayanlar gözlerindeki buz taneciklerinden nasıl kurtulacaklardı?**

Gözleri olup ta güzeli ve gerçeği göremeyenleri bir yana bırakıp, kalbe yani gönle ve duygulara yönelip, bu doğrultuda yazılanlara bakalım.

Gözler ruhun aynasıdır. Sevinçli, kederli, sinirli, korkulu ruh hallerini en iyi şekilde gözler yansıtır. Bu yüzden şiirlerde, türkülerde, şarkılarda göz üzerine çok şey yazılıp söylenmiştir. Orhan Seyfi Orhon, “**Gözlerde Seyahat**” şiirinde siyah gözün esrarında seyahatın mümkün olmadığını belirtir:

Çıktım bugün güzellerin gözlerinde seyahate: Bu yolculuk bilmem nasıl erecekti nihayete? >	Mavi gözler.. pek asabi, dalgalı bir deniz gibi: Yeşil gözler en ziyade mütemayil hıyanete.
Sarışınlar.. yorgun bir yaz semasını andırıyor, İlk busede başlayacak taliinden şikâyete.	Elâ gözler.. akşam gibi gölge dolu, hicran dolu; Bu gözlerde hiç tesadüf etmedim ben saadete.
Gece oldu.. en sonunda siyah gözler geldi, durdum: Bu karanlık yolda artık imkân yoktu seyahate!	

Karacaoğlan, sevgilinin gözlerine paha biçemez:

Nasıl medhedeyim sultânım seni Gürcistan ilini değer gözlerin Bir bakışta eylen harab cihanı Cezayir Tunus'u değer gözlerin >	Darılma sevdiğim söylenen söze Ne hoşça yakışmış benlerin yüze Mısır Arap Urban Yemen Anize Belh'i Buhara'yı değer gözlerin
Ben seni severim ezel ezeli Bana cefa etme dünya güzeli Bağdad'ı Basra'yı Acem Şiraz'ı Bütün Hindistan'ı değer gözlerin	Görmedim dünyada sen gibi cânan Yoktur hey sevdiğim ben gibi yanan İngiliz Fransız Moskof Alaman Çin ile Maçın'i değer gözlerin
Karac'oğlan der ki, hoş etti medhin Al yanaktan bûse olsa himmetin Yüzbin şehir saysam değmez kıymetin Hasılı cihanı değer gözlerin	

- Erdem Beyazıt, “Bulmak” şiirinde siyah gözdeki sevgi parıltılarını gece karanlığında kendi gönül iklimine kayan yıldızlara benzetir:
**“Gözlerinden göğüme sayısız yıldız akar
Bir gülüşün içimde binlerce lamba yakar”**
- Karacaoğlan kara gözlü sevgiliden bahseder:
**“İlgıt ılgıt esen seher yelleri
Esip esip yâre değmeli değil
Ak elleri elvan elvan kınalı
Karadır gözleri sürmeli değil”**
- Cahit Sıtkı Tarancı gönlündeki sevgiliyi şöyle vasfeder:
“Seveceğim hatun kişi
Saçı siyah gözü siyah
illa ki
esmer olacak”

- Yavuz Bülent Bakiler, “Benim de bir zamanlar sevdiğim vardı” derken, şöyle anlatır sevdiği kızı:

Gülünce içimde rengârenk güzel, Güller açılırdı iri. Hani bilirsiniz ya yıldızsız, siyah Geceler gibiydi gözleri.	Gözleri konuşurdu susunca mahzun, Seni seviyorum derdi. Sevadadan, gurbetten, hasretten yana İçli türküler söylerdi...
--	---

- Kara gözlü sevgiliyle ilgili bir uşşak şarkı:

Sevedim kara gözlüm seni doyunca, Hep kıskandım seni elden yıllar boyunca, Kuşlar gibi ikimiz bir yuva kuralım, Ayırmasın mevlam bizi ömür boyunca. >	Aramıza kimse gelip girmesin, Ayırmasın mevlam bizi ömür boyunca.
Bana cefa ediyorlar bilmem nedendir, Benim korkum senden değil, kaderimdendir, Herkes bana deli diye gülüp geçiyor, Senin aşkın beni kara gözlüm deli ediyor.	Aramıza kimse gelip girmesin, Ayırmasın mevlam bizi ömür boyunca.

- Aşık Mahsun-i şerif türküsü:
“İşte gidiyorum çeşmi siyahım (çeşm: göz)
aramıza dağlar sıralansa da
sermayem derdimdir ey dost
servetim ahım
karardıkça bahtım karalansa da”
- Siyah gözü kömüre veya zeytine benzetenler de vardır:
“Gök yüzünde meleklerin pîrisin
Yer yüzünde arıların balısın
**Yeni açmış has bahçenin gülüsün
Kömür gözlüm kıymatını bilene”**

Zeytin gözlüm sana meylim nedendir Bu sevmenin kabahati kimdedir	Zeytin gözlüm özlem ektim yollara Rast gelirsen halimi sor onlara
--	--

"Hûrileri" ifade eden Kur'ân âyetlerinde geçen "îyn", "ayn" (göz) dan türemiş bir kelime olup iri gözlü kadınlara atfen kullanılır. Gözleri iri ve siyahı çok siyah, beyaz kısmı da çok beyazdır. "Müttakiler güvenli bir yerde; bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. İnce ipekten ve parlak atlastan giyinerek karşılıklı otururlar. Böylece biz onları, **hûrin îyn** (iri siyah gözlü hûriler)le evlendirmişizdir." (*Duhan, 44/54*)

Karacaoğlan, “ala gözlü dilber”den sıkça bahseder. Muhtelif şiiirlerinden dörtlükler:

<p>“Ala gözlerini sevdiğim dilber Ben güzel görmedim senden ziyade Bilmem huri misin gökten mi indin Bu gün güzelliğın dünden ziyade”</p>	<p>“Ala gözlerini sevdiğim dilber Kokuya benzettim güller içinde İnceciktir belin hilâldir kaşın Selviye benzettim dallar içinde”</p>
<p>“Sabahtan uğradım ben bir güzele Ala gözlerine sürmeler çekmiş Taramış zülfünü dökmüş bir yana Salıvermiş ince belin üstüne”</p>	<p>“Ala gözlerini sevdiğim dilber Yurtlarınız çayır çimen pınar mı Mevlâm güzelliği hep sana vermiş Seni gören başkasını dener mi”</p>
<p>“Ala gözlerini sevdiğim dilber Şirin kelâmına yürek doyar mı Ben bir divaneyim bir şey bilmezim Güzel olmayanı gönül sever mi”</p>	<p>“Sabahtan uğradım ben bir güzele Vasfını medh eden dil incinir mi Zülfünü o ala gözün üstüne Tarayıp toplayan el incinir mi”</p>
<p>“Ala gözlü yârim yakıp yandırma Şay edip âleme bildirme beni Açıp ak gerdanın durma karşımda Ecelimden evvel öldürme beni”</p>	<p>“Ala gözlüm ben bu ilden gidersem Zülfü perişanım kal melil melil Kerem et aklından çıkarma beni Ağla göz yaşımı sil melil melil”</p>
<p>“Ala gözlerini sevdiğim dilber Sana bir tenhada sözüm var benim Kumaş yüküm dost köyüne çekildi Bir zülfü siyaha nazım var benim”</p>	<p>“Ak ellere al kınalar yakınır Ala göze siyah sürme çekinir Dostu olan dost yoluna bakınır Dosta giden yolda izim var benim”</p>
<p>“Ala gözlerini sevdiğim dilber Sana bir sözüm var diyemiyorum</p>	<p>“Ala gözlerini sevdiğim dilber Güzellikte yârim idin bir zaman</p>

Bilmem deli miyim mecnun gezerim Sırrımı yâdlara veremiyorum”	Gece gündüz kız sevdana yelerdim Can içinde canım idin bir zaman”
“ Ala gözlerini sevdiğim dilber Gezer miydin yâran ilen eşinen Irak yerden kem haberin duyarsam Döğünürüm kara bağrım taşınan”	“ Ala gözlerini sevdiğim dilber İbrişim atkının telinden misin Kadir Mevlâm seni öğmüş yaratmış Cennet-i âlâ'nın nurundan mısın”
“ Ala gözlerini sevdiğim dilber Niçin benden ay yüzünü dönderdin Yoksa hizmetinde kusur mu koydum Niçin gül dalına hârı kondurdun”	“ Ala gözlerini sevdiğim dilber Şu gelip geçtiğin yollar öğünsün Kadir Mevlâm seni öğmüş yaratmış Kısmeti olduğun kullar öğünsün”
“ Ala gözlerini sevdiğim dilber Gidiyorum sizin olsun buralar Ah ettikçe kara bağrım ezilir Melhem almaz sinemdeki yaralar”	“ Ala gözlü benli dilber Koma beni il yerine Altun kemerin olayım Dola beni bel yerine”

(şay etmek: herkese duyurmak; melil: melûl, üzgün, bezgin; hâr: diken)

Güftesi Âşık Ömer’e, bestesi Sâdettin Kaynak’a ait hicaz şarkı:

Elâ gözlerine kurban olduğum Yüzüne bakmaya doyamadım ben İbret için gelmiş derler cihana Noktadır benlerin sayamadım ben >	Aşkın ateşidir sînemi yakan Lûtfuna eremiş cevriyi çeken Kolların boynuma dolanmış iken Seni öpmelere kıyamadım ben
Terkeyledim ağalarım, beylerim Bozbulank seller gibi çağlarım Annin için ben ah edip ağlarım Ayrılık oduna doyamadım ben	Kaldı deli gönül kaldı hep yasta Mevla'm erdir beni murada kasta Aşık Ömer eydür sevgili dosta Allah'ısmarladık diyemedim ben

“Kahverengi gözlerin” türküsünü de bu kısma alabiliriz:

Sanki billur bir pınar Ruhuma neşe sunar Kahverengi gözlerin Gözlerin yar gözlerin	Bakışların pek derin Senin en güzel yerin Kahverengi gözlerin Gözlerin yar gözlerin	Rüzgarlar kadar serin Ufuklar kadar derin Kahverengi gözlerin Gözlerin yar gözlerin
---	--	--

Yeşil ve mavi göz ile ilgili şiir ve şarkılar:

- Güftesi Samim Arıksoy’a ait Erol Sayan’ın Acemkürdî şarkısı:
“**Beni reddetse de ağzın bilirim özler için**
Ne kadar sızladı kalbim o yeşil gözler için
Gülme aşkınla tutuşmuş bu kırık sözler için
Ne kadar sızladı kalbim o yeşil gözler için
Gelir ey sevgili bir gün o güneş saçlara kış
Ki ne yakmak kalır artık ne de sevdâyla yanış
Gözlerinden kuru yaprak gibi düştükçe bakış
Derim, az yanmadı kalbim o yeşil gözler için”
- “**Bir aydınlık denizin sonsuz derinliğinde**
Yüzüyorum gözünün yeşil serinliğinde” (Erdem Bayazıt)

- “Yeşil gözlerini ufkuma gerki
Bahar geldi diye şarkı söyleyim”
- “Yeşil gözlerinden muhabbet kaptım”
- “Kökü bende bir sarmaşık olmuş dünya sezmekteyim,
Mavi, masmavi bir ışık ortasında yüzmekteyim.” (Ahmet Hamdi Tanpınar)
- “Irmaklar bunca yıl koşudadır denize doğru
Bir bilsen gözlerin en derin denizdir senin” (Osman Sarı)

- **Gözleriniz için** (Peyami Safa)

Goethe'nin gözlüklü insanlara karşı çekingenlik, hatta soğukluk duyduğunu yeni öğrendim. Bir eserinde bu garip duygusunu anlatırken, şunları da söylüyor:

“Bu beni o kadar sıkır ki, gözlüklü bir adamla konuşurken ona karşı nezaketimi hemen kaybederim; şaşırırım ve fikrimin sade ve tabii bir gelişmesinden hemen vazgeçerim. Bana öyle gelir ki bu gözlüklü insanların, dikkatli bakışlarına ve müşahedelerine mevzu olacağım... Kendisiyle konuşurken gözlerini görmediğim ve ruhunun aynası beni körleştiren iki cam parçasıyla örtülmüş bir adam hakkında ne bilebilirim?”

Goethe renksiz gözlükler için böyle düşünürse, renkli gözlük takanlar karşısında bazılarımızın duyduğu huzursuzluk hoş görülmez mi?

Şarkılarımızda, şiirlerimizde, romanlarımızda ve bütün dünya edebiyatında sırf göz için yazılanlardan bir antoloji yapılırsa kimbilir kaçbin sayfa tutar. ... Her şey hayat ve aşk, her şey gözlerde başlayıp bitiyor. Şimdi ilk gençliğimin en sevgili romancılarından Maupassant'ın bir hikâyesinde, gözlere ait satırları hatırladım. Hikâyenin adı: “Bir boşanma vak'ası”. Gözlere ait parça şu:

“Gözleri mavi! Yalnız mavi gözler ruhu alıp götürüyor. Her kadın kalbimin dibinde yaşayan her kadın, bana gözlerinde, yalnız gözlerinde görünüyor.

“Oh! Esrar! Ne esrar! Göz! Bütün kâinat ondadır, çünkü her şeyi görür ve kendisinde aksettirir. Kâinatı, eşyayı, varlıkları, ormanları ve okyanusları, hayvanları ve insanları, gün batılarını, yıldızları, san'atları her şeyi, her şeyi içine alır; görür, her şeyi görür, toplar ve götürür ve onda başka bir şey daha vardır, ruh vardır, düşünen insan, seven insan, gülen insan, ıstırap çeken insan vardır.

Oh! Kadınların mavi gözlerine, deniz gibi derin, gök gibi değişik, tatlı, çok tatlı, sabah rüzgârları kadar tatlı, musiki kadar tatlı ve şeffaf gözlerine bakınız. O kadar şeffaf ki, arkalarında ruh görünür, onlara renk veren, onları canlandıran ve tanrılaştıran ruh görünür.

“Göz! Düşününüz, göz! Düşünceyi beslemek için hayatın bütün görünen taraflarını içer. Dünyayı, rengi, hareketi, kitapları, tabloları, güzel ve çirkin her şeyi içer ve onları fikirler haline getirir. Ve göz bize baktığı zaman, bu dünyadan olmayan bir saadet hissi verir. Ebediyyen bilmemeye mahkûm olduğumuz şeyleri size sezdirir.”

Kitabın başına baktım. Onu bana on dört yaşında iken doktor Abdullah Cevdet vermiş ve bu satırların altını çizmiş. Demek ki çok beğenmiş. Faklat size nasıl geliyor bilmem. Bütün bu yazının üstünde yürüyen gözlerinizde hiçbir mânayı kaçırmaya razı olmayan bir dikkatin parıltısı mı, yoksa cılız, yorgun ve dağınık bir alâkanın donukluğu mu var?

Sadece göz ile ilgili değil, gözü çerçeveleyen kirpikler ve kaşlar için de çok şey yazılıp çizilmiştir. Karacaoğlan'ın şiirlerinden üç dörtlük:

“Yarda insaf yoktur bende yok derman
Yazık ki işlerim Allah'a kaldı
**Kaşları katlime yazıyor ferman
Kanlı kirpikleri kalbime daldı”**

÷

**“Gözleri gönlüme zehir atıyor
Zülüfî süngüdür cana batıyor
Şehit mezarında gönlüm yatıyor
Sevda kılıcını boynuma çaldı”**

÷

**“Terkedeyim seni hey kaşı keman
Vefâsı olmayan yârda nem kaldı
Hiç mi yok sevdiğim göğsünde iman
Beni mecnun eden yârda nem kaldı”**

Divan edebiyatında çok örnekler vardır, ama şimdi o konuya girmeyelim. Kaşları yay, kirpikleri ok olan sevgli yüzünden sînesi dağlanmış, kalbi yaralanmış ne şairler vardır...

- Gözler ve bakışlar unutulmaz. Göz, asıl anlamlı bakışlarla gönül tahtına kurulur. Necip Fazıl’ın şiirlerinden üç dördlük:
“Elimde, sükûtun nabzını dinle,
Dinle de gönlümü alıver gitsin!
**Saçlarımdan tutup, kor gözlerinle,
Yaşlı gözlerime dalıver gitsin!”**

÷

“Uyan yârim, uyan, söndü yıldızlar
Gün, karşı tepeden doğmak üzeredir.
**Her sabah güneşi seyreden kızlar,
Mahmur gözlerini oğmak üzeredir.”**

÷

“Sanma bir gün geçer bu karanlıklar,
Gecenin ardında yine gece var;
**Çocuklar hıçkırır, anneler ağlar,
Yaşlı gözlerinle kal anneciğim!”**

- **Gözlerin** (Yusuf Yazar)

Binbir kapılı diriliş sarayı Suluk almaya yol bulduğum şifa hanıdır gözlerin	Bir dua okyanusudur Sevgiyle öfkeyle ateş dansı yapan gözlerin
Çırpınır sendeler gerilir Vurulacak bir güzellik arar gözlerin	Bir sağanak mı gönlüme yağan nedir gözlerin Aşkın derinliğini gördüğüm yeşilin baharı gözlerin

- **Gözlerin** (Şinasi Özdenoğlu)

Gözlerin.. Uzak steplerde bir nehir Karanlıklar kadar unutulmuş Sarılmış, ele geçmemiş şehir Haçlı seferlerinden kurtulmuş.	Gözlerin.. A bebim Sultanım Değme şâirin yazamadığı şiir.
--	--

- Osman Sarı’nın “**Bir Leylâ Gazeli**”nden:

Çiçekleri anla gözlerin gibi Gözlerin gibi açıyorlar senin >	Ölüm gözlerini dikişin bir noktaya Deprem bir göz kırpışındır senin
Bu Leylâ yitirmiş bir çağın çöküşüdür bil Çağları çekerdi peşinden Leylâ gözlerin senin	

- “Karagözlüm gözlerini yere dikmiş / Bir veda anıtıdır” diyen Osman Sarı’nın, sevgilinin gidişiyle ilgili gazelinden:

Sen gittin gözler ve bakışlar gitti Ak ellere kına yakışlar gitti >	Gözlerin gözlerin çiçek gibidir Kömürden karadır o kaşlar gitti
Bende kala kala bir kara sevda Sende göze sürme çekişler gitti	

- Yahya Akengin’in farklı şiirlerinden alıntı:
**“Bir güzelin bakışıdır ömrümüzün
Sonsuzluğa kayan tek yıldızı”**

÷

“Buğulu camlara dayadım buğulu gözlerimi
Bulut bulut oluyor özlemler içimde
Ve pişmanlık sağnakları başlıyor
Bense sırlıklam, buğulu camlar önünde”

÷

“Tazeledim yüreğimi bir ceylân bakışında
Ve bir günü daha kaybettim,
Gerçekle düş yarışında.”

- Yavuz Bülent Bâkiler’in “Yalnızlık” kitabından:

Gönül verdim içinizden birine Altın lâleler gibiydi her yeri. Kaçtım memleket memleket kurtulamadım. Peşime düştü gözleri.	Şimdi seni düşünüyorum Cebeci yollarında Rüzgârlar esiyor serin. Paramparça düşmüş gönül ufkuma İki yıldız gibi gözlerin. Gözlerin yine öyle bir bilinmez renkteydi. Gözlerin gözlerimde erimekteydi.
--	---

- Yine Yavuz Bülent, ama “Duvak” kitabından:

Ve büyür gözlerimde güvercin güzelliğin Sonra bıkıp usanmadan sabahlara dek Biri durur kapıda korkulu ürkek O duran benim.	Bir şey kopar içinde bir bilinmez yerinden Nemli bulutlar geçer güzelim gözlerinden.
--	---

- Yavuz Sultan Selim gibi bir cihangirin “ahu (ceylan) gözlü” bir Türkmen kızı veya eşi Hafsa Sultan’a yazdığı şiir:

Merdüm-i dideme bilmem ne füsûn etti felek, Giryemi kıldı hûn, eşkimi füzûn etti felek; Şîrler pençe-i kahrımdan olurken lertzân, Beni bir gözleri ahûye zebûn etti felek.	Gözlerime felek nasıl bir büyü yaptı bilmiyorum/ Ama çok fazla ağlattı, özümü kan içinde bıraktı, aşkıma arttırdı/ Aslanlar bile gücümün korkusundan titrerken/ Felek beni bir ceylan gözlüye esir etti.
---	--

- **Kadı Burhaneddin Divânı**’ndan:

Dîvânem, tutulmuşam şol dilberün zencîrine, Muştakam oda yanmışam lâ’l-i lebi iksîrine.	Divâneyim, şu gönül alıp götüren güzelin saçlarının zincirine tutulmuşum, ateşe yanmışım, lâ’l dudağının iksirine müştakım, can atmadayım.
--	---

Takdir idelüm var durur, tedbîr her bir derd için Şol gözlerün sevdâsınun gel bulalım tedbîri ne?	Takdir edelim ki her bir derd ve üzüntü için bir tedbir vardır; şu gözlerinin uyandırdığı aşkın tedbiri nedir? Onu bulalım.
--	---

- Nedim'den:

Haddeden geçmiş nezaket yâl ü bâl olmuş sana Mey süzölmüş şîşeden ruhsâr-ı âl olmuş sana	Nezaket (zarîflik, incelik)haddeden geçmiş, (incelebileceği son hadde kadar incelmış ve sonra) sana boy-bos (endâm) olmuş;
Yok bu şehir içre senin vafettiğin dilber Nedîm Bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana	Ey Nedîm! Senin niteliklerini anlattığın dilber (güzel) bu şehrin içinde mevcut değil; Bir peri yüzlü görünmüş, bir hayâl olmuş sana.

- Semahat Özdenses'in hüzzam şarkısı:
"Akşam oldu hüznümlendim ben yine,
Hasret kaldım gözlerinin rengine.
Gel mehtabım, gel sevdiğim, gel yine;
Hasret kaldım gözlerinin rengine."
- Fehmi Tokay'ın beyatı makamda bestesi:
"Benzemez kimse sana tavrına hayran olayım
Bakışından süzölen işvene kurban olayım
Lütfuna ermek için söyle perişan olayım
Bakışından süzölen işvene kurban olayım"
- Yusuf Nalkesen'in uşşak bestesi:

Ne mektup geliyor ne haber senden Söylede bileyim bıktın mı benden Her akşam güneşin battığı yerden Gözlerin doğuyor gecelerime	Çileli doğmuşum zaten ezelden Hasrete alıştım ne gelir elden Yaşlı gözlerime baktığım yerden Gözlerin doğuyor gecelerime
--	---

- Nurullah Genç'ten:

bir kalp yangınından geriye kalan siyah gözlerine beni de götür artık bu yerlere sığamıyorum.	turnalar gidiyor; ben kalıyorum avareyim, asudeyim, yorgunum bilmiyorum neden sana vurgunum Erzurum garında banklar üstünde uyku tutmuyor karanlıkları yitik düşlerimi kovalıyorum
bir ağaçtan düşen yapraklar gibi düşüyorum tanyerine ya topla yaralı kırlangıçları ya da bu vefasız şarkıyı bitir özgürlüğe giden tutsaklar gibi siyah gözlerine beni de götür.	

- Elsa'nın Gözleri (Aragon)

Öyle derin ki gözlerin İçmeye eğildim de Bütün güneşleri pırıl pırıl orada gördüm Orada bütün ümitsizleri bekleyen ölüm Öyle derin ki herşeyi unuttum içlerinde	Uçsuz bir denizdir bulanır kuş gölgelerinde Sonra birden güneş çıkar o bulanıklık geçer Yaz meleklerin eteklerinden bulutlar biçer Göklerin en mavisi buğdaylar üzerinde
--	---

Karanlık bulutları boşuna dağıtır rüzgar Göklerden aydıdır gözlerin bir yaş belirince Yağmur sonu semalarını kıskandıran gözlerin Camın kırılan yerindeki maviliğinde	
---	--

○ **Özlem** (*Müşerref Yılmaz*)

Özlemi içimde kekik kokan kırlarının,
Soğuk pınarlarının..
Çimenler boy atmış şimdi Nisan güneşlerinde.
Gelsen diyorum peygamber çiçekleri bir elinde,
Dağ lâleleri diğerinde.
Gel, dinsin hasretim seninle;
Bütün güzelliklerini o iklimin
Bulayım gözlerinde..

- Ahmet Muhip Dıranas “çerçevde mahpus yaşayan” bir portreye ilişkin şiirini şöyle tamamlar:
“Uzak bir rüyada yüzer gibi gözleri,
Artık ne gülmekte ne de ağlamaktadır.”

○ Mevlânâ der ki:

“**Gözde yaş, çölde vaha gibidir.**”
“İnsan, gözden ibarettir aslında, geri kalan cesettir.
İnsan gözdür, görüştür, gerisi ettir.”
“Bakmakla görmek arasındaki fark nedir?” diye sormuşlar Hazreti Mevlâna’ya...
Cevaplamış: “Senin baktığına herkes bakıyor; ama ya görebildiğini herkes görebiliyor mu?
Aralarındaki tek fark sensin...”

- “İnsan, dünyaya **kesb-i kemâl ve seyr-i cemâl** için gelmiştir.” (*İmam-ı Rabbânî*)

- Gözler siyahtır, mavidir, yeşildir, elâdır; gözbebekleri ise daima siyah kaldı, siyah kalacaktır.
(*Arif Nihat Asya*)

- “Güler yüz sadakadır” buyurur mahzun Peygamberimiz. “**Sonsuz derinliğiyle cennet / Gülümser gözlerinizde**”.

- **Bakmak için gözün açık olması gerekir, görmek için dimağın açık olması gerekir.**
Bakmak şahitliği, görmek derinliği ifade eder...
Bakmak sadece gözle olur, görmek akıl, kalp ve gözün devreye girmesiyle gerçekleşir...
Bakmak bir göz hareketi, görmek bir şuur faaliyetidir...
Bakışta geçicilik, görmede seçicilik vardır...
Bakmak en fazla tanımakla, görmek anlayıp kavramakla sonuçlanır...
Bakınca yalnız seyrederez, görünce bir hükme varırız.
Bakmanın üst seviyesi tanımak, görmenin ise yaşamaktır...
Bakınca kenardan tutarız, görünce iki elimizle sarılırız...
Bakınca severiz, görünce hayran oluruz... (*Halime Gürbüz*)

○ **Görme çeşitleri** (*ileti*)

Gözle görmek: Ru’yet
Fikirle görmek: Nazar
Kalple görmek: Basîret
Hissederek görmek: Şuur
Ruhla görmek: Sevgi

Anlayarak görmek: İdrak
Tüm benlikle görmek: Kulluk

“**Göz, bir hassedir ki, ruh bu âlemi o pencere ile seyrederek.** Eğer, Cenâb-ı Hakka satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan; geçici, devamsız bazı güzellikleri, manzaraları seyr ile şehvet ve heves-i nefsânîyeye bir kavvad derekesinde bir hizmetkâr olur. Eğer gözü, gözün Sâni-i Basîrine satsan ve O’nun hesabına ve izni dairesinde çalıştırsan; o zaman şu göz, şu kitab-ı kebîr-i kâinatın bir mütalâacısı ve şu âlemdeki **Mucizat-ı Sanat-ı Rabbâniyenin bir seyircisi** ve şu Küre-i Arz bahçesindeki **rahmet çiçeklerinin mübârek bir arısı** derecesine çıkar.

Hüsün ve cemâl; görmek ve göstermek ister. Görmek, görünmek ise; müştak seyirci ister. Hüsün ve cemâl ebedî, sermedî olduğundan müştakların devam-ı vücutlarını ister... Halbuki, şu misafirhane-i dünyada görüyoruz: **Herkes çabuk gidip, kayboluyor.** O sehâvetin ihsanını ancak az bir parça tadar. İştihası açılır. Fakat yemez, gider. O cemâl, o kemâl’in dahi ancak biraz ışığına, belki bir zayıf gölgesine bir anda bakıp, doymadan gider. Demek, **bir seyrangâh-ı daimîye gidiliyor.**” (Said Nursî)

‘Göz’ derken söz çok uzadı. “Bazen dudakların bitiremediği cümleleri, gözler tamamlar.” der Ahmet H. Müftüoğlu. Erdem Beyazıt merhumun “Bulmak” şiirinin son iki beytiyle, fizikten metafiziğe geçerek konuyu noktalayalım:

Bir yol buldum öteye geçerek gözlerinden İşte yeni bir dünya peygamber sözlerinden	Ölüm bize ne uzak bize ne yakın ölüm Ölümsüzlüğü tattık bize ne yapsın ölüm.
--	---

Kur’ân-ı Kerîm’den âyetler:

Allah, sizi analarınızın karnından, siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. **Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi.** (Nahl, 16/78)

Yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, düşünecek kalpleri, işitecek kulakları olsun? (Dolaştılar, ama ibret almadılar). Çünkü **gerçekte gözler değil, göğüslerdeki kalpler (kalp gözleri) kör olur.** (Hac, 22/46)

De ki: “**O, sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalpler verendir. Ne kadar da az şükrediyorsunuz!**” (Mülk, 67/23)

Gözler O’nu idrak edemez ama O, gözleri idrak eder. O, en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır. (En’âm, 6/103)
(Allah’ın zatına bu dünya gözüyle ulaşmak, O’nun hakikatini kavramak mümkün değildir. Ahirette ise birçok gözler O’nu görecektir.)

22. O gün birtakım yüzler aydındır.

23. **Rablerine bakarlar.** (Kıyâme, 75/22-23)

Allah, gözlerin hain bakışını ve kalplerin gizlediğini bilir. (Mü’min, 40/19)

30. **Mü’min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar.** Bu davranış onlar için daha nezihtir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır.

31. **Mü’min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar.** (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, zînet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini ta yakalarının üzerine kadar salsınlar... (Nûr, 24/30-31)

Andolsun biz, cinler ve insanlardan, **kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen** birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir. (A’râf, 7/179)

Sonra bunun ardından kalpleriniz yine katılaştı; taş gibi, hatta daha katı oldu. Çünkü taş vardır ki, içinden ırmaklar fişkirir. **Taş vardır ki yarılır da içinden sular çıkar.** Taş da vardır ki, Allah korkusuyla (yerinden kopup) düşer. Allah, yaptıklarınızdan hiçbir zaman habersiz değildir. (Bakara, 2/74)